

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

27. De Motibus Iaracundiæ & doloris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

contemptus, Christianarum decor, & mansuetudo virtutum, Christi que Domini heroica quædam imitatio.

& pectus Agamemnonis euibretur. Ista verò quem genium habent, quam excelsè, quam acerbè, quam heroicè collecta!

De motibus iracundie, & doloris.

Eius motus vim arduam, & præstantem esse, primordia à poetis data.

CAPVT XXVII.

Fulmina sub tone sunt (inquit ille) Enimverò, non omnium est oratorum, graues illos, & accensos iracundiæ motus, heroicis viribus, & lacertis intorquere.

Hic Mariem tunica rethum adamantina ostendere oportet, hic tonare, fulminare, & permiscere oportet omnia. Et quis hoc satis dignè præstiterit, nisi cui ingenium acre, velox, igneum, sublime, excitatum: vox, lacerti, vires, pondus, vultus, frontis rigor, fulgor oculorum, & cætera, quæ ad huiusmodi affectus concurrunt.

Motus iracundiæ heroica difficilis.

Multi fortasse Alexandrum in pueritiæ rudimentis lyra proludentem depinxerunt, pauci fulminantem expulserunt, ludicra quædam amatoria, vel etiam mites honestæ amicitie blanditias, & suaves illos, atque, ut ita dicam, byssinos affectus, satis bellè permulti reddere solent: At frementis iracundiæ tonitrua, flammæ, & ignes aptè fingere, paucorum est, & magnum sublimis eloquentiæ argumentum. In quo certe dicendi genere quantum posset magnus vbique dicendi artifex Homerus, in Achillis iracundia effingenda satis declarauit. Quam enim sublimis est, & heroicus, ut cæteros omittam, hic motus Achillis aduersus Agamemnonem,

Homerus in iracundiâ exprimens generosum.

Ω μοι ἀναιδέϊω ἔπειμ' ἐνε, καρδαλιόφρων, &c.

Erumpunt ista ex intimo pectore planè lacertosa: Primum, quam aptè grauem, & heroicam gemitum exprimit in dolore iracundiæ: deinde, quod in ciuili vita apud veteres summum habebatur probum, statim impudentiam obijcit admodum ἑμφαικῶς: neque enim impudentem duntaxat, sed ἀνοήτῃν ἰσχυμένον, impudentia, quasi veste indutum dicit: Ad summum grande illud vocabulum καρδαλιόφρων sententiam claudit, quo ira tanquam maiori vehiculo rapitur, ut fortius in aures,

Οἰνοβαρῆς, κινὸς ὀμμουτ', ἔχων, καρδίην δ' ἐλάφοιο.

& Δημοδοῖς βασιλεύς, ἐπεὶ οὐτὶδ' αὐοῖσιν ἀνδοσεῖς.

Ἡ γὰρ ἀναΐσειδ' ἦν ὕστατα λωβήσατο.

Vino grauis, probum Regi quam ignominiosum, quod verò subsequitur, quam opportunè, & loco, Canis oculis habent, & cor cerui, canis scilicet oculos, ob inuidiam alienæ felicitatis, & rapacitatem: Cor cerui, ob animum in prælijs, & congressibus deiectum. Hæc iuuenem iræ, & zelotypiæ stimulis percitum præclare exprimunt. Agamemnonis verò ira grauior est, & plane regia. Nam cum discelsū Achilles minateretur, generosè respondet:

Φεῦγε μάλ' ἐπὶ τοῦ μοῦς ἐπίστυγ' αὐτῶν, οὐδέ σ' ἐγώ γε

Λίσσομαι ἔνεκ' ἐμοῖο μένειν παρ' ἑμοῖοις, ἢ ἄλλοι

Οἳ κ' ἐμὲ τιμῶσιν, μάλιστα ἢ μηλέετα Ζεὺς. Enge cito quocumque animus impulerit, Nunquam te deprecabor, ut mei gratia maneam.

Hæc ad contemptum ambitiosi Principis, qui totam Græciam suis armis sustentari existimabat, sufficiunt. Iam illud quantæ est dignitatis,

----- Apud me sunt alij, qui me honorant, Maximè verò omnium Consiliarius Iupiter. Ex Homeri fonte Tragici poetæ, Græci, Latini hauserunt, qui in istis affectibus exprimens, admirabiles, ut posthac videbimus, habent emissiones. Quo spiritu enim Medæa Euripidis intorquet:

Οὐ γὰρ μά τ' ἔγω δέσποισαι, ἢ ἐγὼ σέβω Μελίσα πάντων, ἢ ξυμπεργὸν εἰλόμην

Ἐκάλω μοχοῖς κείσομαι ἔσταις ἐμῆς, Οὐ χαίρω τ' ἐς αὐτῶν τ' ἐμὸν ἀλγὺν ἔταρ.

Πικροῦς δ' ἐγὼ σφιν ἢ λυγροῦς δῆσω γάμους,

& cætera, quæ ibidem fusius. Non per Dominam, quam ego veteror supra omnes Deos. Hinc iusiurandum, excelsam ostendit iracundiam in heroïna: deinde sublimius quod adiungit, operum adiutricem mortuum, quasi ipsa Hecate in eius foret ministerio:

Euripidis Medæa.

sterio : iam illud ; quam toruum , & mi-
max:

*Nemo cum suo gaudio meum contristabit ani-
mum:*

*Illu ego acerbas, & funestas preparo nuptias.
& cetera. Eodem spiritu Sophocles,*

*Tr' o' rax' e' i' u' u' o' l' i' u' i' u' o' i' E' p' i' n' u' o' s' ,
F' e' d' e' d' e' , u' i' p' e' i' d' e' d' e' s' p' a' n' d' i' u' s' s' p' a' r' c' u' .*

Ita, o' veloces, & ultrices furia,

*Gustate, nec parcite uniuerso exercitui, & reli-
qua.*

Sed, qui omnium tragicorum ingenia ex-
prelsit, & sepe vicit Seneca, quantus est, &
quam felix in istis imaginibus? quis hic poeta
mentem vehementi quodam turbine affla-
tam rapi, & torqueri non dicet?

Audite hoc scelus,

*Quocumque dissugissis, audite inferis
Audite terra, necq; Tartarea graui.*

Et astra nube, vocibus nostris vaca.

*Et, Conuulsu mundum, bella ventorum vindi-
que*

*Committere, & omni parte violentum in-
sona.*

Et, Non sic furore cessit extinctus pudor,

Populos ut omnes impio aspectu fugem.

Arma, arma, Thesem, flagio prope re mihi,

Referre manibus tela: si remanet furor,

Pater recede, mortu inueniam viam.

& cetera infinita

Neque vero istis etiam aculeis, quanquam
mitiori vir ingenio, vacat Virgilius. Hæc ge-
nerosam, & amarulentam iram sapiunt.

*Sanguine Troiano, & Rutulo dotabere Vir-
go:*

Et Bellona manet te pronuba: nec face tantum

Cisseu pragnans, ignes enixa iugales.

*Quis idem Venere parvus sius, & Paris
alter,*

*Funesta quo iterum recidit in Pergama ca-
da.*

Certe excellunt in istis motibus poetæ, tum
furore infuso, tum argumenti libertate.

Non omnia licent oratoribus, qui Musas
colunt seueriores, multa tamen à poetarum
gente in isto genere expressere: & Marcus
quidem Tullius, Tragicorum assidua lectio-
ne peccus compleuit suum: Demosthenes tan-
tus in affectibus poetarum imitator fuit, vt
illi etiam interdum versus graues, & iracundi
exideret. Atq; ita ingenium formatur à poe-
tis, sed postea oratoria falce refecanda sunt

permulta, & ciuili prudentia adiumentis em-
manda, quæ affectuum cognitio, & tractatio-
nis modus suggereret.

De natura Ira.

CAPVT XXVIII.

[Gneus hic est, & vehemens affectus,
ἀμαχὸς καὶ ἀκίνητος, vt appellatur à Plato-
ne, qui nisi rationis frænis coercetur, quan-
tas solet excitare tragædias! Hæc autem
erit optima iracundiæ ratio, si à virtutis a-
more proficiatur, & in improborum vi-
tia potius, quam ipsos homines excandes-
cat.

D. Augustinus epist. 115. ad Nebridium, ita
de hoc affectu est philosophatus.

[Ita, est turbulenti appetitus auferendi
ea, quæ facilitatem actionis impediunt. Itaque
plerumque non hominibus tantum, sed cala-
mo irascimur in scribendo, eumque collidi-
mus, atque frangimus: & aleatores reseris, &
pictores penicillo, & cuique instrumento qui-
libet, ex quo difficultatem se pati arbitrat.
Hac autem assiduitate irascendi fel crescit
etiam medici affirmant. Cremento autem fel-
lis, rursus, & facile, & prope nullis causis ex-
istentibus irascimur.]

Definitur ab Aristotele appetitio cum do-
lore coniuncta, eius quæ sperari potest vltio-
nis, propter apertum, aut certe existimatum
nostri, nostrorumque contemptum.

Primum appetitio est, & ea vehemens, at-
que incitata. Deinde cum dolore: Grauior
enim intimis præcordijs affliguntur irati, vt
ipla videantur pectora rumpere, quod disertè
notat Lucretius.

Sed calidius plus est ollis, quibus acris corda,

Iracundaq; mens facile efforescit in ira:

Quo genere in primis vis est violenta leonum:

*Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gemen-
tes,*

Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.

Quem dolorem satis indicat vultus teretis,
nunc subito, retrosum sanguine fugato ex-
pallens, nunc in os omni colore, ac spiritu
verso subrubundus, & cremento similis, ve-
nis tumentibus, oculis nunc trepidis, & exilli-
cantibus, nunc in vno obtutu defixis, & hæc

D d d 3 rca

Senec. in
Thyesta.

In Herculo
fuerit.

Virg. 7.
Aeneid.

ipid. in
Aa.

Arist. 2.
Rhetor.

Lucret. lib. 3.